

הרבה מן האור

יואב שורק

מעט מן האור

דף שבועי בהוצאת עמותת "אורות"

אל העלונים השבועיים, המופצים בעיקר בבתי הכנסת, הצטרף בפרוס שנת תש"ס עלון חדש – "מעט מן האור". נראה כי למרות המגוון הרב הקיים, ולמרות היותו צעיר לימים, קבע העלון ברכה לעצמו ורכש אוהדים רבים.

בשורות אלה אני רוצה להציע התבוננות מעמיקה יותר בצורתו ובתכניו של העלון, ובה נעמוד על המסרים העיקריים המועברים בעלון ועל משמעותו החינוכית-חברתית*.

מבנה העלון

גיליון של "מעט מן האור" בנוי כגיליון אחד בן ארבעה עמודי קווארטו, ומודפס בשני צבעים (שחור וצבע שבועי) מן הסוג המאפשר לא רק הצגת טקסט, אלא גם הצגת תמונות באיכות עיתון, מעבר צבעים הדרגתי וכדומה.

* העובדה שהז'אנר הזה לא נחקר עד כה ביסודיות מקשה את עריכת ההשוואה בין "מעט מן האור" לבין עלונים אחרים על בסיס מחקרי והדבר נעשה כאן על פי התרשמות אישית בלבד. מסקנותיו של מחקר שבדק את הרקע לפריחת העלונים פורסמו לפני כשלוש שנים. ראה: יונתן כהן, "עיתונות לחצי העם", פנים, 1, ינואר 1997, עמ' 54 - 61.

בגיליון יש בדרך כלל המרכיבים האלה:

מאמר ראשי, "אור השעה", פרי עטו של חנן פורת בדרך כלל, על כשני שלישים של העמוד הראשון. בעמודה השמאלית של העמוד באים בזה אחר זה מלמעלה למטה כמה מרכיבים: תמונה (לרוב צילום טבע באיכות אמנותית, או תמונת נוף ארצישראלית או תמונה בעלת משמעות היסטורית); ציטוט (במבנה שירי) או כמה ציטוטים ממקורות קלסיים המחברים בין התמונה ובין פרשת השבוע; שיר עברי, לרוב משיריהם של משוררים קנוניים (אצ"ג, זלדה, אלתרמן) ולעתים אף מן הזמר הפופולרי.

בעמודים הפנימיים יש שני מאמרים, הנקראים "אור בפרשה". הם נוגעים בסוגיות בפרשת השבוע או שעל סדר היום, לעתים מפרי עטם של כותבים-אורחים ולעתים מעטם של חברי המערכת (לרוב חנן פורת); וגם "מה מקור האור" – חידה שיש בה ציטוט ומבקשים את מקורו.

בעמודה השמאלית של השער האחורי מופיע המדור "אורות מן השטח", ובו ידיעות קצרות על פעולות של גופים שונים הפועלים למען מטרות שהמערכת רואה לנכון לקדם.

שאר מרכיבי הגיליון נתונים לשינויים: עתים הופיעו סיפורי מעש תחת הכותרת "אור החיים"; עתים ענייני חסד תחת הכותרת "אור של חסד". בזמן האחרון נתבססו בעמוד האחורי שני מדורים: "ירושלים אורו של עולם" המוגש מטעם מדרשת קדם ירושלים ו"אורו של מקום" נותן פרסום ליישוב המבקש לצרף אליו עוד משפחות.

"לאור ההלכה" – מדורו של הרב אליעזר מלמד, חבר המערכת (שעוד נרחיב עליו את הדיבור מאוחר יותר), מופיע בקביעות מאז גיליון ז' – לעתים בעמודים הפנימיים ולעתים בשער האחורי. כמעט בקביעות מופיע גם מדורו של הרב בלס "לאור התלמוד הירושלמי".

המו"ל הוא עמותת אורות ("לגאולת ישראל בארצו לאור התורה") ואנשי המערכת הם חנן פורת, אפרת בדיחי, הרב מנחם פליקס והרב אליעזר מלמד. במשך כמה חודשים היה גם שמואל קליין ברשימה זו. רבנים שונים כתבו דברים בעלון (וביניהם פרופ' נחום רקובר, הרב חיים דרוקמן, הרב אבי גיסר, אנשי כולל "בית הבחירה" ועוד). בין הכותבים הקבועים יחסית נמנים הרבנים אלחנן סמט ויעקב מדן.

הטיפוגרפיה כמסר

"מעט מן האור" בולט במראהו בערמת עלוני פרשת השבוע. מבין כל העלונים הארציים הרבים, רק "מעט מן האור" הגיע לרמה העיצובית של "שיחת השבוע" של צעירי חב"ד, שבמשך שנים רבות עמד ברמה זו לבדו.

ואכן רב הדמיון: שניהם בעלי פורמט דומה, שניהם משתמשים בתמונות וברשתות צבע

עדינות, שניהם אינם חורגים מארבעה עמודים, ואצל שניהם השערים, הקדמי והאחורי, בנויים מתוך מודעות לתפקידם העיצובי.

יש, כמובן, גם כמה הבדלים משמעותיים: "שיחת השבוע" בחר לעצמו טיפוגרפיה מודרנית מובהקת (אמנם תוך "ריכוך" מכוון) – לכותרות האות 'חיים' ולטקסט האות 'נרקיס', ואילו "מעט מן האור" משתמש במיטב הקלטיקה הטיפוגרפית: האות 'קורן' לכותרות והאות 'גלבוץ', שאינה אלא עיבוד של ה'פרנק-ריהל' (FrankRuehl) הקלסי, לטקסט עצמו. לכותרת "מעט מן האור" עצמה, וכן לכותרות המדורים, משתמשים באות מודרנית עדינה. רק לכותרות האייטמים ב"אורות מן השטח" משתמשים באות 'חיים' צרה ומוטה, מודרנית מובהקת.

דומה כי כאן ראוי להרחיב. האות 'קורן' אינה סתם "קלסית". האות הזו נוצרה כטיפוגרפיה עברית מקורית, אפשר לומר ציונית וגאה, בירושלים, כתחליף לאות 'וילנא' המסורתית-גלותית. תנ"ך קורן היה סמל של מקוריות ישראלית, והאות נשמרה שנים רבות הרחק מן השימוש הלא מקראי – אפילו משימוש בספרי קודש.

האות 'קורן' מייצגת את היהדות הארצישראלית, את הגאון ואת הקוממיות, בעמידה איתנה על הקרקע ובזוויות מעוצבות היטב. נראה שלא במקרה "מעט מן האור" משתמש באות המקורית של התנ"ך

בשנים האחרונות נפרצה השמרנות שאפיינה את השימוש באות 'קורן' בשני שלבים: בשלב הראשון – עם הופעת סידורי התפילה בהוצאת קורן. בשלב זה עוד הקפידו שלא לחלל את הקודש התנ"כי, ועיצבו בעבור הסידור וריאציה מיוחדת של האות, וכך האות לא היתה זהה לאות ה"מקראית", היא היתה פחות מרשימה ופחות "כבדה" ממנה. בשלב השני נפרץ השימוש לחלוטין, וכיום האות משמשת בפרסומות, בסטיקרים (מ"שלום עכשיו" ועד "שלום, חבר") ובפרסומים שונים.

ובכל זאת, האות 'קורן' משדרת אופי ויש לה קונוטציה ברורה מאוד. זו אות שמרנית ויהודית מאוד, הנושאת משמעות שונה משל אחותה – האות 'וילנא': האות 'וילנא' מייצגת את היהדות הגלותית, היידישקייט, המסורת,

הסידור וחומשי מקראות גדולות, עם נטייה לעגלגלות, ואילו האות 'קורן' מייצגת את היהדות הארצישראלית, את הגאון ואת הקוממיות, בעמידה איתנה על הקרקע ובזוויות מעוצבות היטב (באות 'וילנא' אפשר לקפל את הדגל של הלמ"ד – באות 'קורן' הדבר לא יעלה על הדעת). אני סבור שלא במקרה בחרה תנועת 'בצלם' לסמלה המסחרי את המילה "בצלם" מחומש ישן באות 'וילנא' ובטעמים, לאחר שדור קודם לכן בחרה תנועת 'שלום

עכשיו' להשתמש באות 'קורן' בעבור המילה "שלום". הרתיעה של השמאל מפני היהדות הנגאלת, והמשיכה בת השנים האחרונות אל ארון הספרים היהודי הישן דווקא, עומדת כנראה מאחורי השינוי הזה.

אם כן, נראה שלא במקרה "מעט מן האור" משתמש באות 'קורן' המקורית של התנ"ך (גם אם בהטיה – לשם נתינת אופי מעט יותר דינמי כראוי לדף שבועי). אם יש משמעות לבחירת סוג אותיות, הרי ברור שהבחירה הזו מבטאת את העובדה שאתוס הקוממיות, בניין המסד לבית השלישי ובמידה רבה רוח מלחמת ששת הימים, נותרו רעננים בין דפי "מעט מן האור". רוחות הציניות, העייפות והנהירה אחר מחוזות חפץ חדשים לא פגעו כאן.

הבחירה באות 'גלבע' בעבור הטקסט עצמו משתלבת במגמה זו. האות 'פרנק-ריהל', אמה העיצובית של האות 'גלבע', היתה ובמידה רבה עודנה האות העיקרית, היומיומית, של העברית המכובדת, שהחליפה את האות 'וילנא' בעיתונות ובספרות העברית הישראלית המודרנית. היא כבדה פחות מן ה'וילנא', אבל שומרת על המאפיינים הבסיסיים של האות העברית הקלסית. באות הזו (בגרסתה הישנה וה"מלוכלכת") נכתבה רוב העיתונות העברית (והיא משמשת עד היום בעיתון "הארץ" גם לכותרות בכל עמודי החדשות והמאמרים), ובה נדפסו, למשל, המקרא וכל ספרי הרב קוק בהוצאת מוסד הרב קוק, וכמובן – סידור "רינת ישראל", הראשון מן הסידורים הנפוצים שזנח את האות 'וילנא' הקלסית ואת בני דמותה (דומה שקדם לו סידור "שירה חדשה" הציוני). זו אות נהדרת בשביל ציונות דתית של פעם: היא מראה שרצון ההתחדשות הציוני אינו נגד המסורת, אלא בעד רענונה,

בשורתו של "מעט מן האור" היא חידוש הרלוונטיות של המודל האמוני הקלסי, של ציונות דתית גאולתית במיטבה, עם כל רוחב הדעת הקשור בכך

תוך שמירה על האלמנטים הבסיסיים שבו. זאת בניגוד לסוגי אותיות מודרניים אחרים, כגון 'דוד', 'נרקיס-תם' ו'חיים', שזנחו את היסודות הבסיסיים של הקליגרפיה העברית ואימצו סגנון בינלאומי יותר ו"צעיר" יותר.

בזכות ההרמוניה

מכל מקום, המסר העיקרי מועבר בכל זאת בתוכן עצמו ובדרך עריכתו וסידורו. אם אפשר להצביע על קו מאפיין אחד עיקרי לבשורתו של "מעט מן האור", הרי הוא – כפי שכבר רמזנו בדברינו על האותיות – חידוש הרלוונטיות של המודל האמוני הקלסי, של ציונות דתית גאולתית במיטבה, עם כל רוחב הדעת הקשור בכך. ונרחיב.

בדורות האחרונים התחזק מאוד הזרם האמוני מבית מדרשה של "מרכז הרב" ההיסטורית.

**דומה שהרוח הנושבת
מדפיו של חנן פורת
היא רוח של חירות
ורוחב לב.
באמונה ובשייכות
המלאה אל יסודות
המשנה הציונית
דתית, יש דווקא
לגיטימציה להתרחב,
לחדש, לרענן וליצור.
אולי זה בדיוק סודו
של "מעט מן האור":
אין בו שמץ מן המתח
שבין שמרנות
לחדשנות**

אולם עם התחזקותו התחדד גם אופיו והשתנה מעט: העניין האמתי בעולם ומלואו – הן במובן הלגיטימיות של לימודי החול והן במובן של התכונות והתחברות לטבע; הלגיטימציה הלא לגמרי מודעת לרוח הציונית החילונית על אהבת החיים שבה, למרות סכנת המתירנות; הביטחון התמים שאפשר לבנות כאן בית שלישי רק על ידי הוספת אור ובלא מאבק מר; ההרמוניה או אשליית ההרמוניה שבין השאיפות הלאומיות ובין השאיפות האינדיבידואליות והאוניברסליות, בין השכל לרגש ולדמיון, בין נפש החסיד לנפש המתנגד – כל התכונות האלה, שאפיינו את הזרם האמוני בראשיתו, התפוגגו עם השנים. במקצת השינוי יש להאשים את ההידרדרות המוסרית של החברה החילונית הסובבת, אך גם הזרם האמוני עצמו לא השכיל לשמור על האיכויות האלה, ופעמים רבות נותרו כתבי הרב קוק ורוחם הנפעמת, הסקרנית ואוהבת העולם כמו זרים בבתי המדרש שהוקמו, לכאורה, לאורם. ב"מעט מן האור" חנן פורת מראה לנו שהרעיה שהקסימה אותנו בעבר עודה יפה, וזנה לא סר ממנה. גם אם התבגרנו ואיננו כה תמימים כמו שהיינו – וטוב שכך – בכל זאת "אסור לשפוך את התינוק עם המים". אין כל הכרח, שאהבת תורה תצרוך אהבת חיים; אין כל הכרח, שיופי יהפך לניוול מתיירני; ובכלל –

עם כל הכבוד לחשבון הנפש הכה פופולרי, נראה שבכל זאת אנו – אנשי הציונות הדתית – לא טעינו כל כך. יש לנו המון מה למכור, ובראש ובראשונה לעצמנו. את המנגינה שהחלה אין צורך לגנוז. אדרבה: יש לנגנה ביתר עוז, ומכוח זה להמשיך הלאה.

בשמיעה ראשונה נראים הדברים כמסר שמרני של ציונות דתית. אך דווקא שמרנות אין כאן. כי דומה שהרוח הנושבת מדפיו של חנן פורת היא רוח של חירות ורוחב לב, הוא אינו חושש ואינו מתבצר. באמונה ובשייכות המלאה אל יסודות המשנה הציונית דתית, האמונתית-חיונית הזו, יש דווקא לגיטימציה להתרחב, לחדש, לרענן וליצור. אולי זה בדיוק סודו של "מעט מן האור": אין בו שמץ מן המתח שבין שמרנות לחדשנות, המתח העומד ברקע מאמרים רבים כל כך בעלונים "שבת בשבתו", "באהבה ובאמונה", "שבת שלום" ובדומיהם. סוגיית "התורה והחיים" אינה עולה, כי תפיסת התורה רחבה והוליסטית דיה כדי לא לצרור דבר, ולהלך נדגים זאת בכמה תחומים.

"מעט מן האור" מציג בעצם אלטרנטיבה אידאולוגית-חינוכית לא רק כלפי בית – כלומר כלפי המשנה האמונית מבית המדרש של מרכז הרב – אלא גם ובעיקר כלפי הציונות הדתית "הישנה", ששבה לעמדות מפתח עם הנסיגה בפופולריות של משנת מרכז הרב. מבחינה זו מאלפים ההבדלים בין עלון זה לבין מה שמוצג על ידי "שבת בשבתו", שעליהם נעמוד בהמשך.

פתיחות דתית

עמדות היסוד של "מעט מן האור" הן "פונדמנטליסטיות" ו"דתיות" מובהקות, דומות מבחינות מסוימות לאלה של "כך היא דרכה של תורה" ו"לכתחילה". הדבר בולט בעיסוק הרב אגב הטיפול בפרשת השבוע בנושא המקדש ובפרסום לספר המעודד עלייה להר הבית ולכנס נשים למען המקדש; בתמיכה במאבקם של אנשי חוות מעון, בפרסום תפילות למען הגולן, בהזכרת הנסיגה מימית, בקידום המודעות לחשיבות מזרח ירושלים; בציטוט פעם אחר פעם של שירי אורי צבי גרינברג; בעיסוק רב בפשט המקרא (מתוך גישה לא-ביקורתית), בעיקר דרך מאמריהם של הרב אלחנן סמט והרב יעקב מדן; בהסתמכות מתרפקת על דברי חז"ל וגדולי הדורות, כדרכו של חנן פורת, בלא לחדד הבדלים ועוד.

אך יחד עם זאת, העלון משדר פתיחות דתית רבה, הבולטת בעיקר בהכנסת צילומי טבע וקטעי שירה חילוניים אל תוך בתי הכנסת, ושימוש במקורות חילוניים בתוך המאמרים. השימוש במקורות החילוניים נרחב ושיטתי, ובין השאר צוטטו דברי הגות ושיר משל ח"ג ביאליק, אהרן מגד, עזריאל קרליבך, יורם טהרלב, נתן יונתן, נתן אלתרמן, יהושע חנקין ואבא קובנר.

הפתיחות לא מתבטאת דווקא ביחס אל המקורות החילוניים, אלא לעתים גם בדיווח על עניינים דתיים לגמרי. כדי לשדר פתיחות דתית אין צורך לומר חידושים גדולים, אלא בעיקר לא להפעיל רפלקסים-של-התגוננות כלפי החיים המאיימים.

בגיליון פרשת 'כי תשא' סופר מתוך אהדה רבה על פנייתם של ארבעה נערים מפסגות להתאחדות הכדורגל כדי שתעביר את המשחקים ליום חול ותאפשר גם להם ליהנות מצפייה בהם. בגיליון פרשת 'זכור' למדו הקוראים על מועדון ג'יפים שומר שבת המארגן טיול הזדהות עם יישובי הצפון. בפרשת 'תצוה' סופר כיצד אורחו נוסעים ערבים שנתקעו בשלג לשבת בישיבת קרית ארבע, לקיים מה שנאמר "ונברכו כן כל משפחות האדמה". בפרשת 'נח' ובפרשת 'צו' פרסם העלון את הופעתם של גיליונות חדשים של "משיב הרוח", כתב העת לשירה.

המשותף לארבע הדוגמאות האלה הוא שגיליונות אחרים המזוהים עם העמדות ה"ימניות" לא היו מפרסמים אותן בכזו טבעיות ופשטות. "משיב הרוח" הוא בעייתי מבחינת צניעות,

וקורא תיגר על מוסכמות דתיות; אירוח של ערבים והתעניינות בגורלם אינם מקובלים; נערים דתיים אמורים, על פי הנורמה, לא להקדיש זמן של ממש לכדורגל; וטיולי ג'יפים נתפסים אצלנו כבילוי מותרות שאינו ראוי לעידוד. "מעט מן האור" אינו עוסק בקטנות האלה: ברוחב לב ובביטחון הוא רואה את האור ועוסק בחיזוקו, פטור מן המתח ומן הזהירות היתרה המקובלים במחננו.

והעיקר: למרות הקוטביות הזו, אין העלון משרה כל תחושה של מתח. להפך: ההרמוניה שולטת, והזרימה הטבעית האופיינית לחנן פורת מורגשת בכל גיליון. שהרי אכן אין כאן קוטביות, אלא גישה מלאת אמונה, שמכוח אמונתה אינה מתבצרת בחומות גבוהות.

* * *

**עמדות היסוד של
"מעט מן האור" הן
"פונדמנטליסטיות"
ו"דתיות" מובהקות.
אך יחד עם זאת,
העלון משדר פתיחות
דתית רבה, הבולטת
בעיקר בהכנסת
צילומי טבע וקטעי
שירה חילוניים אל
תוך בתי הכנסת,
ושימוש במקורות
חילוניים בתוך
המאמרים**

אף על פי שבכל עלוני השבת, באשר הם, משתדלים לחזק את הקונצנזוס, את "שולחן השבת" על ניחוחותיו המסורתיים, בכל זאת במקצתם ממד הקונפליקט הוא המרכזי. זה קונפליקט מובנה בין התורה ובין החיים, שבו תפקידה של התורה – ובעיקר של ההלכה – הוא לרסן ולהגביל ולהורות לאדם לחיות בגבולות שההלכה מאפשרת.

במילים אחרות: תפיסה דתית מקובלת, הבאה לידי ביטוי בהרבה מן העלונים הדתיים לאומיים, רואה את המציאות שבה אנו חיים כמציאות המצויה תדיר במתח שבין ה"דרך ארץ", בין הרצונות והערכים של האדם באשר הוא, ובין הדרישות של התורה – הנראות לעתים אנכרוניסטיות מבחינות שונות. תפיסה כזו פותרת את הסתירות האלה על ידי התבצרות בהלכה: הנאמנות להלכה באשר היא, היא מבחננו של האדם הדתי, ואילו מבחינה ערכית ורוחנית אפשר להרשות פלורליזם יחסי. תפיסה כזו אינה רואה פגם בכך שאדם יסלוד מהקרבת קרבנות או שיאמין בסוציאליזם, ובלבד שלא ישנה מן ההלכה והמנהג.

"שבת בשבתו", ותיק עלוני בתי הכנסת, והממוסד ביותר

שבהם, מבטא במובהק את התפיסה הראשונה שהזכרנו. יש לזכור שמערכת העיתון היא למעשה מכון צומ"ת, האמון על מציאת פתרונות הלכתיים לבעיות השעה, ורואה בהחלת ההלכה על כל תחומי החיים את דרך המלך של "קידוש המציאות". לכן מתאפיין "שבת בשבתו", מבחינת המסרים הערכיים והרוחניים, דווקא ברוח ביקורתית, פולמוסית

ושכלתנית – רחוק מאוד מן האמונה התמימה הנושבת מדפי "מעט מן האור", ומבחינה הלכתית, מאמץ את פסקיו של הרב מרדכי אליהו, שהם במובהק פסקים מחמירים.

כאמור, התפיסה ב"מעט מן האור" שונה מאוד ויונקת במובהק ממשנתו של הראי"ה קוק: כאן החיים והתורה ניצבים יד ביד במערכה מול נטיות של תאוה, חולשת דעת וכדומה; אין תפקידה העיקרי של התורה לתת גבולות (באמצעות ההלכה), אלא דווקא להראות כיוון ודרך, לכונן שאיפות ולהוליך את האדם אל מיצוי נכון יותר של החיים.

הנחת היסוד היא שהתורה צועדת יד ביד עם החכמה, עם המוסר ועם החיים; משום כך על האדם להעמיק בתורה, להבין אותה ולהזדהות עמה. המחויבות ההלכתית היא רק חלק מן המחויבות הדתית, ואין היא מוחלטת יותר משאר חלקי התורה. גם בה יש מקום להבחנה בין אדם לאדם, בין שעה לשעה, וכן הלאה.

היחס בין האמונה להלכה ב"מעט מן האור" הפוך מזה של "שבת בשבתו": כאן מתייחסים למסרים התורניים כעיקר, משיבים רוח של אמונה תמימה, אך מאמצים מבחינה הלכתית את הרוח הנוחה לבריות של הרב אליעזר מלמד, חבר המערכת.

גם מבחינת אופי התכנים רב המרחק שבין "שבת בשבתו" לבין "מעט מן האור". אפשר אולי לומר ש"שבת בשבתו" דומה למוסף עיוני, ואילו "מעט מן האור" דומה לסמינריון. "שבת בשבתו" מלא חומר לימודי, שהקורא אמור לקרוא בעין למדנית-ביקורתית, ואין בו חשש לנקודות קיומיות. אפילו הפובליציסטיקה והמסרים החינוכיים המפורשים ב"שבת בשבתו" אינם מתיימרים להעמיד את האדם על קרקע רוחנית חדשה, אלא להביא לו מסרים מבחוץ. לעומת זאת, "מעט מן האור" דן הרבה באמונה, בערכים, ואף בפריטה על נימים קיומיים ורגשיים.

אומץ לב וראייה מפוכחת

את ייחודו של העלון נבקש להדגים בשתי דוגמאות מאלפות: מעמד האישה ונסיעות לחו"ל.

בשנים האחרונות הפכה הסוגיה הפמיניסטית למרכזית ביותר בשיח הציוני-דתי. דווקא הז'אנר של עלוני בתי הכנסת מהווה את אחת הבמות המרכזיות לסוגיה זו, במיוחד עם הופעתו של העלון "קולך" (והתשובה "השמרנית" אליו – "בת קול"), באמצעות הדף "שבת שלום" וכן דרך דיונים ב"באהבה ובאמונה". והנה, "מעט מן האור" אינו מזכיר שמץ מעניין זה. דומה גם שהעמדה הבסיסית העולה מבין שורותיו – אם היא עולה – היא של ראיית האישה כשונה מהותית מן הגבר, כממלאת תפקידים שונים משל הגבר הן במשפחה והן בחברה ובאומה – כלומר עמדה שמרנית למהדרין. אך זו אינה עמדה שמרנית במובן

הקנאי של המילה; להפך: זו עמדה הסבורה שאין צורך בתנועה פמיניסטית כדי לכבד את האישה, כדי לאפשר לה ביטוי הולם, כדי לראות אותה כשותפה מלאה בעולם הרוחני הגברי-כביכול של התורה. את העמדה הזו אין צורך לומר במפורש. היא נאמרת, בלי משים, בראש ובראשונה בכך ש"מעט מן האור" הוא העלון היחיד (למעט עלוני הנשים) שאישה שותפה במערכת שלו – כאחת מארבעה, והעלון היחיד שנשים מופיעות כיוצרות בין דפיו – בציטוט שירים משל רחל, זלדה, נעמי שמר או חנה סנש. הפולמוס הגדול על מקומן של הנשים בלימוד ובפסיקה נראה מכאן בלתי רלוונטי, אפילו קטנוני משהו.

**ספרות ההלכה נוקטת
לרוב שיטה של הצגת
ההלכה כנתונים
גולמיים, בלי לתת
בידי הלומד הנחיה
כיצד לנהוג במקרה
של סתירה עם ערכים
אחרים.**

**במדור "לאור
ההלכה" באה הצגת
ההלכה מן העיקרון
המחשבתי אל
הפרטים המעשיים,
עם התייחסות
לאפשרויות הקיום
המעשיות של ההלכה,
כלומר לסדרי
עדיפויות**

ומכאן לסוגיית הנסיעות לחו"ל. הפסיקה המקובלת אוסרת את היציאה לחו"ל שלא לצורך, ופסיקה זו מקבלת תימוכין מן המערכת החינוכית הציונית-דתית, מעולם הישיבות ובעיקר מתלמידי מרכז הרב ומתלמידי תלמידיהם. אין ספק שלאהבת ארץ ישראל ולמאבק על ארץ ישראל יש חלק רב בכך שהלכה זו ידועה כל כך ומקובלת כל כך, ובניגוד לגילוח בחול המועד אין היא מעוררת תמיהות ושאלות. אולם, המציאות היא שכמעט כולם נוסעים לחו"ל, ועלוני בתי הכנסת עצמם מלאים בהצעות נופש וטיול לציבור הדתי, אוכל גלאט כשר, כולל ביקור בקברי צדיקים בתאילנד.

מה עושים כל עלוני פרשת השבוע? מפרסמים את הפרסומות האלה, לעתים אולי מביעים אי נוחות מכך, אך כלל לא עוסקים בשאלה ההלכתית ובניסיונות להכשיר את המציאות הזו. מה עושה "מעט מן האור"? כשהתפרסמה בגיליון של פרשת 'בא' פרסומת הקוראת לצאת לחוג את חג הפסח בקרלסבאד שבצ'כיה, טרחו העורכים להתנצל בגיליון שלאחריו בנוסח הזה: "בעלוננו הקודם פורסמה מודעה המזמינה את הציבור לסדר פסח בניכר. המודעה אינה לרוח "מעט מן האור", שכולו על טהרת ארץ ישראל". אולם, בפירת ההלכה של העלון, התפרסם למעשה לראשונה מעל במה עממית היתר מפורש לנסוע לחו"ל לטיול (המוצג אמנם כ"לימוד זכות" וכהפסד זמני של מצוות ישוב הארץ), כי אין דינה של נסיעה אל מעבר לים בדורנו כדינה בעבר, כשנסיעה היתה מביאה להשתקעות.

יש פה שני עניינים הקשורים זה בזה: מחד גיסא, אהבת הארץ המובעת בגיליון היא שורשית

ומוחלטת. הדבר ניכר לא רק בצרימה שחשו העורכים כשהתפרסמה בדף שלהם הצעה "לחוג את הפסח בניכר", אלא גם בכך שהגיליון עוסק תדיר ובטבעיות בהסברה למען התיישבות בכל חלקי הארץ, תוך התעלמות מהמשמעות הפוליטית של העניין. מאידך גיסא, אהבת הארץ אינה נקנית, אליבא דאנשי "מעט מן האור", על ידי הטלת איסור על נסיעה לחו"ל, כאשר אין לכך הצדקה הלכתית אמיתית וכאשר הציבור "מצביע ברגליים" בכיוון זה.

רצף ערכי עם החיים

המדור "לאור ההלכה", פרי עטו של הרב אליעזר מלמד, ראוי להתייחסות מיוחדת. בסדרת הספרים "פניני הלכה", שיצאה לאור בעקבות פינתו היומית של הרב מלמד בערוץ 7, הרב מלמד מציג את ההלכות בצורה שונה מהמקובל. בדומה לשיטתו של הרב חיים דוד הלוי זצ"ל ב"מקור חיים", גם הרב מלמד מתחיל מן העקרונות המחשבתיים, מן הרציונל של ההלכה, וניגש מתוך הכללים אל הפרטים. זו גישה שאפשר להתווכח אתה מבחינת הלוגיקה הפנימית של ההלכה, אך נלווה אליה ייחוד נוסף בהסברת ההלכה, שקשה להתווכח עמו. הייחוד הוא העמדת ההלכה בתוך קונטקסט של ערכים אחרים, בניגוד למקובל בספרי ההלכה. ספרות ההלכה נוקטת לרוב שיטה של הצגת ההלכה כנתונים גולמיים, בלי לתת בידי הלומד הנחיה כיצד לנהוג במקרה של סתירה עם ערכים אחרים (למעט ערכים הלכתיים מובהקים, שלגביהם גם ספרות ההלכה הקלסית מגדירה מה קודם למה). הצגה לקונית זו מחזקת את התפיסה שלפיה ההלכה היא "אטומה", כלומר אי אפשר להתעמת בה עם ערכי חיים אחרים, והמחויבות אליה היא מוחלטת. ראייה זו מחזקת גם על ידי מנהגם של ספרי הלכה מקובלים שלא להבהיר לקורא מהו חיוב מדאורייתא, מהו מדרבנן, מהו מנהג וכן הלאה.

הצגת ההלכה מן העיקרון המחשבתי אל הפרטים המעשיים באה ב"פניני הלכה", כמו גם במדור "לאור ההלכה", עם התייחסות לאפשרויות הקיום המעשיות של ההלכה, כלומר לסדרי עדיפויות. הדברים מתחברים זה עם זה, שכן הם מעמידים את ההלכה ברצף ערכי עם החיים, והופכים אותה לתוצאה המעשית של כלל דרכה

של תורה, ולא לקובץ חוקים שמטרתו העיקרית צייתנות ודייקנות.

האם מעבר לרוח שיר השירים המרחפת על דפי העלון הזה, יש בו גם כדי לתת תשובות לשאלות קיומיות, ולשמש בעבור קוראיו מקור לא רק להשראה אלא גם להדרכה?

אל מול האינדיבידואליזם

והערה קצרה לסיום. מעניין לבחון אם הרוח החדשה, החסידית-קיומית-אינדיבידואליסטית, הנושבת כיום בקרב קבוצה נכבדה של צעירים, יכולה להתחבר עם הרנסנס הנאו-אמוני של חנן פורת. בינתיים מה שברור הוא ש"מעט מן האור" פונה באהדה רבה אל הנוער, ליווה באהדה את מתנחלי המאחזים, פרסם את דבר הופעת ספרו החדש של הרב יהושע שפירא מישיבת רמת-גן, פרסם פעילויות שונות הקשורות בישיבת 'עוד יוסף חי' בשכם וכן ייחד מאמר לדמותו של הרב קרליבך. אך לעומת זאת, ברור, שבשורתו של "מעט מן האור" אינה הבשורה החסידית ה"זרוקה" והאינדיבידואליסטית. אפשר אפילו שהדברים סותרים, שכן לפחות מבחינת רוח הדברים, יש בחיוניות שבה מציג חנן פורת את משנת הרב קוק כדי להרוות את אותו צימאון שגרם לבני בית המדרש הזה לתור אחר "בורות מים" אחרים.

בכל דברינו עד כה התעלמנו מן המאפיין המובהק והמפורש ביותר של הגיליון, והוא הוויתור על כל ביקורת לטובת הוספת אור. עיקרון זה, המנוסח בססמת הכותרת של הגיליון, נשמר בקפדנות ונתפס בעיני העורכים כגולת הכותרת, כפי שעולה מן ה"דין וחשבון" שהגישו לקוראים לאחרונה. אין ספק שעיקרון זה מעניק לגיליון אופי מיוחד ואהוד, ומעמיד אתגר בפני כל אוהבי הביקורת לאמור: אפשר גם אחרת. או, כפי שכתב חנן פורת בגיליון פרשת 'בהעלותך':

כשהולכים בדרך הארוכה לגאולת ישראל, יש לדבוק במשימה, ב"ארון הנושא את נושאינו" כשמחה ובטוב לבב, מתוך הכרה עמוקה כי רק כך ניתן לגבור על כל המכשולים, להרים את הראש וללכת קדימה... ולמען השם, להפסיק לקטר!

העניין הרב שמביעים הקוראים בעלון, למרות הריבוי הגדול של עלונים מתחרים, מלמדים שיש לעלון עתיד. אך האם מעבר לרוח שיר השירים המרחפת על דפי העלון הזה, יש בו גם כדי לתת תשובות לשאלות קיומיות, ולשמש בעבור קוראיו מקור לא רק להשראה אלא גם להדרכה? האם המודל שמציע חנן פורת (לאחר שבשעה טובה שב אל הזירה החינוכית מזירת ההתגוששות הפוליטית) מסוגל באמת לענות על צורכי השעה? שאלות אלה, שאולי הן החשובות ביותר, חורגות מכוונת מאמר זה. הן נותרות אפוא כקריאת כיוון להמשך הדיון.